च"। अभक्षे यात्ता० "कवकानि छत्राकाराणि" मिता०।

कवच पु० कं वातं वञ्चति वनृच-मूल० कस्य तनीत्या० उद्या० अच वा ।१गईभाण्डे हृदे २पटहवाद्ये च मेदि०। ३सन्नाहे गात्रत्राणे योद्धृभिर्युद्धकाले शस्त्राघातरक्षार्थमङ्गे धार्ये लौहादिनिर्म्मिते वर्म्मणि पु०न०अमरः। कवचलक्षणादिकं यन्त्रिकल्पातरावुक्तं यथा—

"खड्गादीनान्तु नयना पूर्व्वमेव निदर्शिता। अस्त्राणामेव निर्द्दिष्टः कवचादिरपीष्यते। तल्लक्षणं संप्रवक्ष्ये प्रवक्ष्यामि विबोधत। काष्ठं चर्म्म सवल्कं च त्रयमेतत्तु दुस्तरम्। यथोत्तरं गुणयुतं यथापूर्व्वन्तु निन्दितम्। शरीरावरकत्वन्तु लघुत्वं दृढ़ता तथा। दुर्भेद्यतेति कथितः कवचे गुणसंग्रहः। सच्छिद्रतातिगुरुता तनुता सुखभेद्यता। कवचानां विनिर्दिष्टः समासाद्दोषसंग्रहः। अत्र वर्णो त्रिनर्दिष्टः क्रमादेवं चतुर्व्विधः। सितोरक्तस्तथा पीतः कृष्णो ब्रह्मादिषु क्रमात्। केचित् कुर्व्वन्ति कुशलाः कवचं धातुसम्भवम्। कनकं रजतं ताम्रं लौहं तेषु यथाक्रमम्"। अधिकं वर्म्मशब्दे वक्ष्यते। "यथा शस्त्रप्रहाराणां कवचं प्रतिवारणम्। तथा दैवोपघातानां शान्तिर्भवति वारणम्" मल० त० पु०। "वितत्य चार्ङ्गं कवचं पिनद्ध" "सच्छत्रकवचं रथम्" भट्टिः। कवचोजातोऽस्य तार०इतच्। कवचितत तद्धारके त्रि०। सः अस्त्यस्य इनि। कवचिन् तद्धारके त्रि० "नमो विद्मिने च कवचिने च" यजु० १६,३५ "यच्च कवची यच्चाऽकवचोऽमित्रो यच्चाऽजनित्वा पार्थैः कवचं पार्थैरजनाभिहृतः शयाम्" अथ०११,१०,२२ स्त्रियां ङीप्। तन्त्रोक्ते मन्त्रसाधनाङ्गे ४वाक्यसंघभेदे।"मन्त्रेण त्रियते योगी रक्षते कवचैर्यतः" इति तन्त्रोक्तेस्तस्य रक्षासाधकत्वेन वर्म्मतुल्यत्वात्तथात्वम्। "श्रीजमन्मङ्गलस्यास्य कवचस्य ऋषिः शिवः" "इदं कवचमज्ञात्वा योभजेत् कालिदक्षिणाम्" इति च भै०त०। कवचानि च देवताभेदे भिन्नानि तन्त्रोक्तानि तानि च सन्त्रसारे स्तोत्रकवचप्रकरणे अन्यत्र च दृश्यानि। तानि च"भूर्ज्जे विलिखितं चैतत् स्वर्णस्थं धारयेद्यदि। कण्ठे वा दक्षिणे बाहौ" इत्यादिना तन्त्रे लिखित्वा कण्ठादौ धार्य्यतया विहितानि।

कवचपत्र पु०कवचं तद्भेदनसाधनं पत्रमिव वल्कलं यस्य। भूर्जपत्रवृक्षे शब्दच०। "भूर्जे विलिखितं चैतत्"तन्त्रोक्तेस्तद्वल्कलस्य कवचछेदनाधारत्वात्तथात्वम्।

कवचहर पु० कवचं हरति येन वयसा हृ-खश्मे अच् उप० स०। कवचहरणोद्यमयोग्यवयस्के कुमारे "कवचहरः कुमारः" सि० कौ०। वर्म्महरादयोऽप्यत्र "वर्म्महरः कुमारः"रघुः।

कवटी स्त्री कौति शब्दायते कु-अटन् गौरा० ङीष्। कपाटे द्विरूपकोषः। तस्याः रोधनकाले शब्दायमानत्वात्तथात्वम्

कवती स्त्री कशब्दः अस्त्यस्या मतुप् स्त्रियां ङीप्। "कया नश्चित्र" इत्यादिकासु ऋचु। "कवतीषु रथन्तरम् गायतीति"ताण्ड्य०श्रुतिः।"कया नश्चित्र"इत्याद्यास्तिस्रः ऋचः कवत्यः"सा०सं० शा०माधवः।"अतिदेश्यं विनिश्चेतुं कवतीषु रथन्तरम्"अधिकर० मा०। "तास्त्र ऋचः" ऋ० ४,३१ सूक्ते आद्यास्तिस्रः। तत्रान्त्यायाः कवत्त्वाभावेऽपि आद्ययोर्द्वयोः कवत्त्वेन बाहुल्यात्तथात्वम्।

कवयि(यी) स्त्री काव्यत्वात् वयते गच्छति स्थानान्तरं वयगतौ इन् इदिकारान्तत्वात् वा ङीप्।(कद्) मत्स्यभेदे। त्रिका०। तस्या वक्रातिक्रमेण गमनात्तथात्वम्। "कवयी मधुरा स्निग्धा कषाया रुचिकारिणी। किञ्चित् पित्तकरी वातशमनी बलवर्द्धिनी"भावप्र० उक्तगुणा।

कवर पु० कौति कु—शब्दे-अरन्। पाठके उज्ज्व०पाठकाले तस्य शब्दायमानत्वात् तथात्वम्। कं जलं वृणोति वृ—अच्। २जलवे३अन्धे च पुं०न०मेदि०। जलस्य जलसंपर्कमात्रेण द्रवीभावेन जलरूपेण परिणामात् अन्धस्य च दर्शनमात्रेण सुखात् जलस्यावस्थात् तथात्वम्। के मूर्द्धनि वरम् वरणीयम्। ४केशभूषायां त्रि०। केशविन्यास एव स्त्रियां ङीष्। अन्यत्र तु टाप्। सा च। ५स्वरसुप्तायां (वावुद्) शब्दच०। कवरीकृतोमलयजार्द्रमिव व्याकीर्णमाल्यकवरां कवरीं तरुण्याः" माघः। "व्याकीर्णमाल्येन कर्बुरवर्णाम्"मल्लि० ६कर्बुरवर्णे पु० ७तद्वति त्रि० इलाः। कव-स्तुतौ अरन्। ८खचिते ९संघृष्टे त्रि० इलायुधः। गौरा० ङीष्। १०वर्वरायाम्(वावुद्)मेदि०। तस्याः कवरीतुल्यत्वात्तथात्वम्।

कवरकी स्त्री कवरं किरति क्षिपति कृ—बा० क गौरा० ङीष्। वन्द्याम् तस्याः बन्धनागारे कवरबन्धनाभावेन तथात्वम्।

कवर्ग पु० कवटितोवर्गः एकस्थानोत्पत्तिकसमूहः। कण्ठमङ्गरूपेषु वर्णेषु तेषां कण्ठस्थानोत्पत्तिकत्वेन तथात्वम्। ततः वर्गान्तात् भवार्थे शब्दत्वात् छ। कवर्गीय तद्भवे त्रि०।

कवल पु०कवेन जलेन वलते वल-चलने अच्।१ग्रासे "सुस्ताप्ररोहकनलावयवानुकीर्णम्" "आस्वादवद्भिः कवलैस्तृणानाम्"रघु०रोगनाशार्थं भावप्र०उक्ते द्रव्यभेदस्य २क्रियाभेदे